

डॉ. लक्ष्मण तागड

डॉ. योगेश सैदाणे

सकस चाऱ्यासाठी मका, बाजरी, चवळी

मका जात : आफ्रिकन टॉल

द्यावा.

- कापणी साधारणपणे पन्नास टक्के पीक फुलेल्यात (पेरणीनंतर ६५ ते ७० दिवसांनी) असताना करावी.
- हिरव्या चाऱ्याचे प्रति हेक्टर ५०० ते ६०० क्विंटल उत्पादन मिळते.

ज्वारी

- अवर्षणप्रवण भागात व हलक्या जमिनीत देखील तग धरून राहण्याची क्षमता असल्याने निश्चित चारा उत्पादन देणारे पीक आहे. चाऱ्याकरिता विकसित केलेले वाण सुमारे ३ ते ४ मीटर उंच वाढतात. त्याची ताटे हिरवीगार, पालेदार, रसाळ, रुचकर व पौष्टिक असल्यामुळे जनावरे ती आवडीने खातात. ज्वारीच्या चाऱ्यात ८ ते १० टक्के प्रथिने असतात.
- चारा पिकासाठी मध्यम ते भारी व चांगली निचरा होणारी जमीन लागते. पूर्वमशागतीच्या वेळी हेक्टर ५

टन भरखत म्हणून शेणखत किंवा कंपोस्ट खत जमिनीत मिसळावे.

- जून-जुलै महिन्यांत पेरणी करावी. पेरणीसाठी फुले गोधन, रुचिरा, फुले अमृता या जातींची ३० सेंमी अंतरावर पाभरीने पेरणी करावी. पेरणीपूर्वी प्रति दहा किलो बियाण्यास २५० ग्रॅम अॅझोटोबॅक्टर हे जिवाणू संवर्धकाची प्रक्रिया करावी. पेरणीसाठी हेक्टर ४० किलो बियाणे लागते.
- हेक्टर १०० किलो नत्र, ५० किलो स्फुरद व ४० किलो पालाश द्यावे. त्यापैकी ५० किलो नत्र, ५० किलो स्फुरद व ४० किलो पालाश पेरणीच्यावेळी व उर्वरित ५० किलो नत्र पेरणीनंतर ३० दिवसांनी द्यावे.
- पीक पन्नास टक्के फुलेल्यात (पेरणीनंतर ६५ ते ७० दिवसांनी) असताना कापणी करावी. हिरव्या चाऱ्याचे प्रति हेक्टर ५०० ते ५५० क्विंटल उत्पादन मिळते.

बाजरी

- बाजरी हे हलक्या ते मध्यम जमिनीत घेतले जाणारे तृणधान्य वर्गातील चारा पीक आहे. महात्मा फुले कृषी विद्यापीठाने जायंट बाजरा या वाणाची चाऱ्यासाठी शिफारस केली आहे. या वाणाचा वाढीचा काल उंच असून, लुसलुशीत हिरव्या चाऱ्यात प्रथिनांचे प्रमाण ७ ते ९ टक्के असते.
- जून-जुलै महिन्यांत पेरणी करावी. पेरणीसाठी ३० सेंमी अंतरावर प्रति दहा किलो बियाणे पाभरीने पेरणे. पेरणीपूर्वी प्रति १० किलो बियाण्यास २५० ग्रॅम अॅझोटोबॅक्टर हे जिवाणू संवर्धकाची प्रक्रिया करावी.
- हेक्टर ९० किलो नत्र, ४० किलो स्फुरद व ३० किलो पालाश द्यावे. त्यापैकी ४५ किलो नत्र, ४० किलो स्फुरद

व ३० किलो पालाश पेरणीच्या वेळी व उर्वरित ४५ किलो नत्र पेरणीनंतर ३० दिवसांनी द्यावे.

चवळी

चवळी जात : श्वेता

- मध्यम ते भारी चांगल्या निचऱ्याच्या जमिनीत चवळी या द्विदलवर्गीय चारा पिकाची पेरणी जून ते ऑगस्ट या कालावधीत करावी.
- पेरणीसाठी श्वेता, ई.सी.४२१६, बुंदेल लोबिया, यू.पी.सी. ५२८६, या वाणांची ३० सेंमी अंतरावर पाभरीने पेरणी करावी. पेरणीसाठी ४० किलो प्रति हेक्टर बियाणे वापरावे. पेरणीपूर्वी प्रति दहा किलो बियाण्यास २५० ग्रॅम रायझोबियम जिवाणू संवर्धकाची प्रक्रिया करावी.
- पिकास २० किलो नत्र व ४० किलो स्फुरद पेरणीच्या वेळी द्यावे.
- शेत तणाविरहित ठेवून खरीप हंगामात गरजेनुसार १५ दिवसांनी पाणी द्यावे.
- पेरणीनंतर ६० ते ६५ दिवसांनी कापणी करावी. हिरव्या चाऱ्याचे २५० ते ३०० क्विंटल प्रति हेक्टर उत्पादन मिळते. चाऱ्यामध्ये १३ ते १५ टक्के प्रथिने असतात.

डॉ. लक्ष्मण तागड ९४०३३७६५५६
(अखिल भारतीय समन्वित चारा पिके संशोधन प्रकल्प, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी)

जनावरांची निरोगी वाढ व प्रजनन क्षमता टिकविण्यासाठी हिरवा चारा आवश्यक आहे. हिरवा चारा चवदार व पाचक असल्याने आहारातील महत्त्वाचे घटक नैसर्गिक स्वरूपात उपलब्ध झाल्याने जनावरांचे शरीराच्या कोणत्याही अवयवावर ताण न येता पचन होते व तापमान नियंत्रित राहण्यास मदत होते.

मका

- मका हे जलद वाढणारे, पालेदार, सकस, रुचकर, अधिक उत्पादनक्षम, पौष्टिक तसेच भरपूर शर्करायुक्त पदार्थ असणारे चारा पीक आहे. या चाऱ्यापासून उत्तम दर्जाचा मुरघास तयार करता येतो. हिरव्या चाऱ्यात ९ ते ११ टक्के प्रथिनांचे प्रमाण असते.
- लागवडीसाठी जमीन सुपीक, कसदार व निचरायुक्त निवडावी. एक नांगरट व कुळवाच्या दोन ते तीन पाळ्या देऊन जमीन घुसघुशीत करावी. पूर्वमशागतीच्या वेळी जमिनीत हेक्टर ५ टन शेणखत द्यावे.
- आफ्रिकन टॉल, मांजरी कंपोझिट, गंगा सफेद-२, विजय या जातींची निवड करावी. पेरणीसाठी हेक्टर ७५ किलो बियाणे लागते. पेरणीपूर्वी प्रति दहा किलो बियाण्यास २५० ग्रॅम अॅझोटोबॅक्टर या जिवाणू संवर्धकाची बीज प्रक्रिया करावी. जून-जुलै महिन्यांत पाभरीने ३० सेंमी अंतरावर पेरणी करावी.
- प्रति हेक्टर १०० किलो नत्र, ५० किलो स्फुरद व ५० किलो पालाश द्यावे. त्यापैकी ५० किलो नत्र, ५० किलो स्फुरद व ५० किलो पालाश पेरणीच्यावेळी व उर्वरित ५० किलो नत्राचा दुसरा हप्ता पेरणीनंतर एक महिन्याने